

KAPANIŞ KONUŞMASI

Türkiye Ekonomisinin Dünü, Bugünü, Yarını- Türkiye Ekonomisi Çalıştayı- Yakup Kepenek'e ve Oktar Türel'e Armağan- ODTÜ Kuzey Kıbrıs Kampusu- 25-26 Nisan 2013

Bu etkinliği düzenleyen sevgili dostlarımız benden Yakup Kepenek ve Oktar Türel hocalarımız hakkında konuşma istediler. Onur duydum. Çok da mutlu oldum. Aklıma ilk gelenleri biraz da çalakalem yazdım. O kırık dökük notlarımı sizlere aktarmaya çalışacağım.

Dindar insanlar, doğruyu söyleyeceklerini, nesnellikten ayrılmayacaklarını beyan ederken “Tanrının huzurundayım” derler. Ben de hâlâ bilimsel bir platformdayım. O nedenle söyleyeceklerim tümüyle nesnel olmak zorunda. Onları övmek için değil, kendi bildiğim gerçekleri dile getirmek için huzurlarımdayım.

Kepenek de Türel de bizim bilim dalımıza lisans eğitimlerini farklı alanlarda tamamladıktan sonra katılmışlardır: Oktar Türel İstanbul Teknik Üniversitesi İnşaat Fakültesi'nden, Yakup Kepenek Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olduktan sonra. Onların ve farklı alanlardan iktisat topluluğumuza katılanların katkılarının büyüklüğünü gördükçe insan “acaba iktisada farklı bir disiplinden ve daha olgun bir yaşta başlamak daha mı iyi sonuç verir” diye düşünmekten kendini alamıyor.

Birçok ortak özellikleri vardır Kepenek ve Türel'in. Ben onlar hakkında ayrı ayrı, kimi özelliklerini ön plana çıkararak kısaca söz etmek istiyorum; **bu özelliklerin diğerinde olmadığı sonucunun çıkarılmaması koşuluyla.**

Kepenek denince aklıma ilk gelen sözcükler fırsat eşitliği, daha doğrusu fırsat eşitsizliği ve onu kırmak için gösterilen mücadele ruhu ve engelleri aşma konusunda gösterilen direnç ve başarı geliyor.

Bir köy çocuğunun parasız yatılı öğrenci olarak Eskişehir Çifteler Köy Enstitüsü'ne gitmesiyle başlatabiliriz bu etkileyici öyküyü.

Bu başarı öyküsü, bir yandan öğretmenlik yapmak zorunda olduğu bir dönemde Ankara Hukuk Fakültesi'ne, oradan devlet bursuyla gidilen New York Üniversitesi'nde iktisat doktora eğitimine uzanır.

Sonrasında, uzun yıllar süren Orta Doğu Teknik Üniversitesi İktisat Bölümü öğretim üyeliği, 1970'li yılların siyasal açıdan çetin yıllarında ODTÜ Öğretim Üyeleri Derneği Başkanlığı, 1980'li yılların başlarında ODTÜ İktisat Bölümü Başkanlığı, Nokta Dergisi yazarlığı, faşizan 12 Eylül döneminin çok zor koşullarında az sayıda aydınımızla birlikte çıkarılan Yapıt Dergisi yazı kurulu üyeliği gelir. Yine bu baskıcı dönemde risk alarak kamuoyuna sunulan Aydınlar Dilekçesinin yazarları arasında Kepenek de yer almıştır.

İzleyen yıllarda Sosyal Demokrat Halkçı Parti Genel Sekreter Yardımcılığı'na, Cumhuriyet Halk Partisi Merkez Yürütme Kurulu üyeliğine, çok yüksek oylarla seçildiği CHP Parti meclisi üyeliğine, 1992 yılından bu yana sürmekte olan Cumhuriyet Gazetesi köşe yazarlığına ve 22. Dönem Ankara milletvekilliğine uzanan destansı bir başarı öyküsüdür bu.

Kepenek'in birçok üniversitemizde ders kitabı olarak okutulan ve 25. basımı yapılan *Türkiye Ekonomisi* kitabı yanında, *İmalat Sanayinin Üretim Yapısı- 1963-73, 12 Eylül'ün Ekonomi Politikası ve Sosyal Demokrasi* ve *Türkiye'de Kamu İktisadi Teşebbüsleri* başlıklı kitapları ve işgücü piyasaları ve sanayileşme başta olmak üzere çeşitli konularda birçok makalesi vardır.

Kepenek, 21 yıldan beri düzenli olarak sürdürdüğü ve çok yalın bir Türkçeyle yazılan köşe yazılarıyla siyasetten, ekonomiye toplumsal yaşamımızın birçok sorununa ışık tutmuştur. Bu yazılar bugüne kadar 3 ayrı kitap olarak yayımlanmıştır. İktisadi Düşünceler Tarihi, makroekonomi, matematiksel iktisat ve büyüme Kepenek'in verdiği dersler arasındadır. ODTÜ İktisat Bölümü'nde Türkiye ekonomisi derslerini uzun yıllar boyunca o vermiş daha sonra bu görevi Türel üstlenmiştir. Bu açıdan Kepenek ve Türel halef-selefidir.

ODTÜ İktisat Bölümü'nün ilk profesörü olan Kepenek, ODTÜ Bilim ve Teknoloji Politikaları Merkezi'nin de kurucu başkanlığını yapmıştır.

Kepenek ODTÜ Kıbrıs Kampusunun da yabancısı değildir. Burada da 2008-2010 döneminde dersler vermiştir.

Milletvekili olarak da soru önergeleriyle yasa teklifleriyle çok faal bir milletvekili olarak dikkat çekmiştir. Cumhuriyet Halk Partisi bünyesinde ürettiği *Halkla Birlikte Çözüm* ve *Anadolu Konuşuyor* başlıklı projeleri ses getirmiştir.

Bu büyük başarı öyküsü içinde iki olayı anımsatmadan geçemeyeceğim. Şubat 1978'de arabası kurşunlanarak siyasal bir cinayete kurban gitmekten kıl payı kurtulmuştur.

Kepenek Şubat 1983'de, görünürde Sıkıyönetim Komutanlığı'nın işlediği, ama aslında faili meçhul-belki o kadar da meçhul olmayan- bir başka cinayete- evet düpedüz cinayete- kurban edilmek istenmiş ve 7 yılı aşkın bir süre çok sevdiği öğretim üyeliği mesleğinden kopartılmıştır. O yılların moda tabiriyle 1402'lik olmuştur.

Birçoğumuzun direncini kaybedeceği bu olay karşısındaki tutumuyla da hepimize örnek olmuştur. Ailesinin geçimini sağlamak için çeşitli özel sektör kuruluşlarında çalışmak zorunda bırakıldığı dönemin Fikret Görün ve Oktar Türel'le birlikte ben de yakın tanıyıyım.

Üniversiteden ayrı kaldığı dönemde de ülke sorunlarıyla yakından ilgilenmiş, bilimsel çalışmalarını sürdürme çabası içinde olmuştur. Oyundan alınan verimsiz futbolcuların bile el kol hareketleriyle, zaman zaman formalarını yere atarak tepki ve küskünlük gösterdiği bir ülkede Kepenek en verimli olabileceği bir dönemde karşı karşıya bırakıldığı bu olumsuzluklara karşın ülkesine olan sevgisini, hizmet aşkını yitirmek şöyle dursun bu açılardan daha da bilenmiştir. Hukuk mücadelesi vererek 1990 Haziranında yeniden o ODTÜ'ye, ODTÜ de ona kavuşmuştur.

***

Oktar Türel İngiltere'de Southampton Üniversitesi'ndeki yüksek lisans, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'ndeki doktora eğitiminden sonra meslek yaşamının çok büyük bir bölümünü Devlet Planlama Teşkilatı ve Orta Doğu Teknik Üniversitesi İktisat Bölümü'nde geçirmiştir.

Akademik çalışmalarını ağırlıklı makroekonomi, uluslararası siyasal iktisat, sanayileşme ve teknolojik gelişme konularında sürdürmüştür.

Oktar Türel denince aklıma en başta titizlik derecesine varan meslek ciddiyeti geliyor. Türkiye ekonomisinin karşılaştığı en büyük krizlerden birini oluşturan 1978-79 yıllarında Devlet Planlama Teşkilatında İktisadi Planlama Dairesi Başkanı olarak birinci derecede sorumluluk üstlenmiştir. Bugünden bakıldığında bile insanın uykularını kaçırabilecek çok çetin bir görevdir bu.

Türel'in derin sorumluluk anlayışı ve meslek ciddiyeti konusunda DPT dönemine ilişkin ortak dostlarımızdan duyduklarına ek olarak benim de uzun yıllar boyunca yaptığım gözlemler var.

30 yıl kadar önce ders notlarını evde unuttuğu için karlı bir kış günü uzunca bir yolu göze alarak eve gitmek için koşuşturmasını, ders hazırlık döneminde ve özellikle ders günlerinde bölüm koridorlarında en yakın meslektaşlarını göremeyecek kadar kendini dersine kaptırması ve bunları güdüleyen sorumluluk duygusu hiç unutulabilir mi?

Bu durum, bazıları şimdilerde doçent ve profesör unvanlı, Türel'in eski öğrencilerinden duyduğumuz “Oktar Hoca'dan aldığımız Teknoloji ve Kalkınma, Oktar Hoca'dan aldığımız makroekonomi, Oktar Hoca'dan aldığımız Türkiye Ekonomisi derslerini unutamıyoruz” ifadeleriyle de kanıtlanı gelmiştir.

Türel, emeklilik döneminde oldukça sık aralıklarla yaptığı sunumlar için de aynı titizliği göstermekte ve günlerce hazırlanmaktadır.

Bu üstün görev bilinci DPT sonrasında ODTÜ'deki, 1993-95 yılları arasında iki yıl boyunca ders verdiği Londra Üniversitesi *School of Oriental and African Studies*'deki, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'ndeki, İstanbul Bilgi Üniversitesi'ndeki öğretim üyeliği, ODTÜ İktisat Bölümü Başkanlığı, ODTÜ Gelişme Dergisi editörlüğü, ODTÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dekanlığı sırasında da aynı ölçülerde devam etmiştir.

Sınavların daktiloyla yazıldığı yıllar öncesinde bölüm sekterimizin başında durup sınav tarihinin “bir santim, yok yok olmadı 1,5 santim sağa” kaydırılmasını istemesi mükemmeliyetçilik olarak da tanımlanabilecek bir titizlik ve görev tutkusu örneği olarak bugün gibi gözlerimin önünde.

Gelişme Dergisi editörlüğü sırasında kılı kırk yarararak yaptığı okumalar sonunda yine de tam emin olamadığı bazı sözcükler olurdu. Bunlar için görüş alışverişinde bulunmak için bir araya geldiğimizde her zamanki nezaketiyle “ufak bir ricam var” deyip söze başladığında her defasında benden “siz bir ricada bulunun bakalım, ricanın ufak mı büyük mü olduğuna ben karar veririm” yanıtımı ince bir tebessümle karşılayışını nasıl unutabilirim?

ODTÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dekanı olduğu dönemde fakültenin işleriyle iyice haşır neşir olmuştu. O kadar ki ayaküstü bir futbol sohbetimiz sırasında birgün “maçın ikinci yarısı” diyeceğine “maçın ikinci yarıyı” demiş ve bana “o da bir şey mi oyuncu değişikliği yapıldığında da *add-drop* /ders ekle-bırak) diyor esprisi yapma fırsatı vermişti.

Bazılarımız çeşitli bahanelerle işbölümündeki yükünü hafifletme çabası içinde olurken Türel Bağımsız Sosyal Bilimcilerin, Korkut Boratav hocamızla birlikte, hep en aktif ve özverili

üyelerinden biri olmuştur. O kapsamda her yıl yayımlanan kitaplara çok önemli katkılarda bulunmuştur. Das Kapital'in Türkçeye çevrilmesi konusunda gösterdiği yoğun çaba ve katkılarını anmadan geçemeyeceğim.

Oktar Türel'in araştırma ve yayın etkinlikleri de geniş bir alana yayılmaktadır. Planlama, büyüme, sanayileşme, kamu maliyesi, bankacılık, Avrupa Birliği, Kıbrıs ekonomisi ve genelde gelişme iktisadi şemsiyesi altında sınıflandırılabilir birçok çalışması bulunmaktadır. Makalelerinin bir bölümü *Geç Barbarlık Çağı* başlığıyla iki cilt olarak yayınlanmıştır.

Yönettiği lisansüstü tezlerle iktisat topluluğumuza, birkaçı şu anda aramızda olan yetkin yeni isimlerin katılmasına katkıda bulunmuştur. Zor bir dönemde Aydınlar Dilekçesi'ni imzalayarak o da bir medeni cesaret örneği sergilemiştir.

Entelektüel birikiminin bir sonucu olarak iktisadın dışında uluslararası ilişkiler, tarih ve sanat alanına taşan çalışmaları da bulunmaktadır. Şiir denemeleri ve uyarlamaları vardır. Oktar Türel'in İngilizceye ve Türkçe 'ye hâkimiyeti, belagatı çok üst düzeydedir. Yıllar önce Türel'in bir sunuşu sırasında bir ortak dostumuzun dayanamayıp kulağıma "Türkçe ancak bu kadar iyi konuşulur" dediğini anımsıyorum.

***

Uzun yıllar boyunca çok yoğun bir çalışma temposu tutturarak ve bilim dünyamıza birçok önemli katkılarda bulunan Kepenek ve Türel'in bu nitelikteki aydınlarımızın pek azında bulunan bir özelliği de engin bir mizah duygusuna sahip olmalarıdır.

On-on beş yıl boyunca halk lokantası olarak tabir ettiğimiz merkez kafeteryada, sonrasında da Fakülte Kulübü olarak bilinen öğretim üyeleri yemekhanesinde en şen masanın bizimki olmasında onların katkısı büyüktür. Bir önemli katkı da Cumhuriyet gazetesi yazılarında sık sık *temel* hak ve özgürlüklerin önemini vurgulayan Kepenek'in bu yemeklerde sansürcü bir kimliğe bürünüp derslerden ve hastalıklardan bahsetmeyi yasaklaması ve bir başka temele ise, Karadenizli *Temel*'e, yeşil ışık yakmasından gelmektedir. Benimkilerin aksine Yakup Kepenek'in ve Oktar Türel'in fıkraları daha az sayıda ama daha niteliklidir. Yakup Kepenek'in gök gürültüsünü andıran kahkahası karşısında Oktar Türel'in gülümsemesi, abartımı hoş görün, olsa olsa bir meltem kıvamındadır.

Türel araba demez hep "araç" der. "Ketenpereye getirmek", "saldım çayıra mevlâm kayıra" Türel'in sık kullandığı, hatta onunla özdeşleşmiş deyişlerdir. Sınav kâğıtlarında sorulan sorudan ciddiyetsiz bir biçimde uzaklaşan öğrenciler ona göre "kahvehane edebiyatı" yapmaktadırlar. Ders yılının son derslerini sanatsal şölene çevirerek öğrencilerine bilimle sanatın birlikteliği mesajını verir.

Kepenek, yurtseverliği yanında bir Karadeniz, Hemşin ve yöresi aşığıdır. Oraları, deniziyle, akarsularıyla, yaylalarıyla, bitki örtüsüyle, aralarıyla, tabi ki insanlarıyla öylesine sever ki içi oralara hep özlemle doludur.

Kepenek ve Türel sanatseverlikleri yanında futbola da düşkündür. Kepenek'in Fenerbahçe tutkusu basketbol ve voleybol takımlarının maçlarını da izleyecek kadar büyüktür. Türel, sıkı bir Gençlerbirliklidir. Ama Fatih-Karagümrük'ün maç sonuçlarını da hala izliyor olması onun her anlamda *vefalı* oluşunun bir göstergesidir. Türel'in yılın belirli bölümlerinde İstanbul'da,

Kadıköy taraflarında ikamet ediyor olması Kepenek’le bendenizde onun er geç takım seçimi konusunda da doğru yolu bulacağı beklentisi yaratmaktadır.

Kepenek ve Türel’in bir diğer özelliği sanatseverlikleridir. İkisi de birer müzik tutkunudur. Türel’in iyi bir icracı da olduğu, Fikret Görün’le iyi bir ikili oluşturdukları bilinir. Bir meslektaşımızın, “bir akşamüzeri bölümde kulağıma güzel bir sesle söylenen sevilen bir şarkı geldi. Kimin radyosu açık kalmış acaba diye düşünürken, gecikerek de olsa sesin Türel’e ait olduğunu anladım” demesi bunun bir kanıtıdır. Geçenlerde arabasının radyosunda bir şarkıya eşlik ettiğine tanık olduğum Kepenek’in bu konudaki yeteneklerinin ise, Türelinkilere hiç ama hiç benzemediğini, bu açıdan daha çok bana, soyadımla asla müsemma olmayan bir müzik sesine sahip olan bendenize çok yakın bir yerde durduğunu söyleyebilirim. Haksızlık etmek istemem; belki onun bu konuda da bir hayran kitlesi vardır.

Kepenek ve Türel’in bir diğer özelliği ailelerine çok düşkün olmalarıdır. Kepenek’in dilinden eşi Nuran Hanım’la paylaştığı espriler hiç düşmez. Ondan bahsederken “o benimdir” dercesine ve Dostoevski romanlarını hatırlatırcasına hep Nuran Kepenek der. Hakkını yemeyelim, vatandaşlık numarasını söylemez. Türel için eşi Figen Hanım hep Figen’dir. Konu ne olursa olsun gözleri parlar ondan bahsederken.

İzninizle kişisel bir not da eklemek istiyorum. Ben Oktar Türel ve Yakup Kepenek’i otuz dört yıldır tanıyorum. Kendilerini tanımış ve dostluklarını paylaşmış olmaktan büyük onur duyuyorum. Kendimi çok ama çok şanslı hissediyorum. Birçoklarına olduğu gibi, bana da kişilikleriyle, meslek ciddiyetleriyle, yetiştirdikleri yüzlerce öğrenciyle, yapıtlarıyla, kısacası bilim dünyamıza, onun da ötesinde topluma yaptıkları katkılarıyla örnek oldukları için huzurlarınızda teşekkür etmek isterim.

Anılarını yazmalarını diliyorum. Türel’in İnşaat mühendisliğinden iktisada geçiş sürecini, 1970’lerin sonlarındaki planlama deneyimini, Kepenek’in Köy Enstitüsü’ndeki öğrencilik ve siyasette geçen yıllarını özellikle çok merak ediyorum. Hiç kuşku yok ki, bu anılar da bize çok şey öğretecektir.

Kepenek ve Türel’in bugüne kadarki katkılarını 20 dakikaya sığdırmak olanaksız. Üstelik onlar emeklilik dönemlerinde de hepimizi kışkırtacak ölçülerde bilim emekçiliğine devam ediyorlar. Okuyorlar, araştırıyorlar, yazıyorlar, çeşitli kentlerde bilimsel etkinlikten bilimsel etkinliğe, konferanstan konferansa koşuyorlar.

Cumhuriyet aydınlanmasının değerli ürünleri olan bu iki önemli ve yurtsever bilim insanı Cumhuriyet değerlerine hep sadık kaldılar, bilimin ışığında yürüdüler, ülkelerinin sorunlarını kendilerine dert etmekten yılmadılar. Ülkemizin hakça bir toplum düzenine kavuşması ve çağdaşlık yolunda ilerlemesi amaçlarını yüreklerinde taşıyan, bu doğrultuda mücadele eden ve çok büyük katkılarda bulunan bu iki ilerici ve demokrat Cumhuriyet aydınının önünde saygıyla eğiliyorum.

İki gün boyunca burada çalışmalarını sunan, oturumlara başkanlık eden genç meslektaşlarını, diğer bir deyişle ümit takımımızı izlemekten bizler gibi, Kepenek ve Türel’in de büyük kıvanç duyduklarından ve bilim dalımız ve ülkemiz bağlamında geleceğe umutla baktıklarından eminim.

Yakup Kepenek ve Oktar Türel Hocalara sağlıklı, mutlu ve uzun bir yaşam dilerken, böyle bir etkinlik düzenledikleri ve bana da söz söyleme fırsatı verdikleri için başta rektör Turgut

Tüner, Erol Taymaz ve Emre Özçelik hocalar olmak üzere bu anlamlı etkinliğin düzenlenmesinde ve başarıyla sonuçlanmasında emeği geçenlere ve beni dinlediğiniz için hepinize teşekkür ederim.